

УДК 35.073.51

Надія Михайлівна ДЕМИДЕНКО,

*кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

Світлана Миколаївна МОВЧАН,

*студентка Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОГО АСПЕКТУ НА ФОРМУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ НАХИЛІВ ГРОМАДЯН

Проблема корупції, яка має свою давню історію, є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства. За енциклопедичним словником слово «корупція» походить від латинського «corruptio», що означає «псування» «розбещення» [1, с. 578]. Зазначимо, що серед українських учених та практиків дотепер не існує чіткого визначення поняття корупції. Окремі аспекти корупції стали предметом досліджень таких науковців, як В. Бутенко, І. Данова, Л. Денисенко, О. Кальман, М. Камлик, І. Матюхіна та ін.

Досліджуючи корупцію, зазвичай розглядають питання корупційних схем, соціальних причин корупції тощо. Метою нашого дослідження є

психологічний аспект корупції, тобто виявлення причин психологічного характеру, які штовхають людину на злочинні корупційні дії.

До певних особистісних характеристик, за якими можна визначити потенційного корупціонера відносять: 1) пониження емпатії, тобто відсутність вміння поставити себе на місце іншого або зрозуміти, як власні дії можуть вплинути на добробут іншого; 2) егоцентричність, тобто надання переваги власним потребам перед потребами інших. У звичайних умовах цей чинник не викликав би занепокоєння, бо надання переваги власним інтересам є нормальним явищем. Але більшість корупційних справ пов'язані з публічними відносинами, за яких загальне благо повинно стояти вище власного; 3) маніпуляція іншими людьми; 4) схильність проєктувати вину на інших, тобто уникнення відповідальності за свої дії.

У той же час психологи зазначають, що корупційні дії вчиняють інколи без власної матеріальної вигоди. Наприклад, турбуючись про своїх рідних: «...схильність до корупції може полягати в потребі певних людей ділитися та піклуватися...» [2, с. 126]. Певні категорії людей до корупційних дій спонукає думка, що вони заслуговують на особливе ставлення до себе, на краще задоволення власних потреб, ніж інші. Деякі з них мають природний нахил до самозбагачення та миттєвого задоволення. Якраз ті, котрі постійно відчують потребу в накопиченні багатства і стають корупціонерами, якщо їх діяльність строго не контролюється [2, с. 157]. Слід зазначити, що жадібність не є первинною ланкою корумпованого шляху. Жадібність є сформованим чинником сукупності найдрібніших факторів, які закладаються задовго до будь-якої діяльності, пов'язаної з можливістю корупційних дій. Тобто середовищем, де формуються корупційні дії є певні великі чи малі колективи людей.

Формування корупційних нахилів у значній мірі залежить від традицій та психологічних настанов, котрі панують у суспільстві. Зокрема зростання суспільної свідомості, критичного ставлення громадян до корупційних вчинків. Для того, щоб антикорупційна діяльність правоохоронних органів була результативною, необхідно, щоб у більшій частині суспільства було присутнє щире прагнення протидіяти корупції та дотримуватися відповідних моральних правил тощо. Спосіб життя кожної людини залежить від її способу мислення. Щоб позбутися корупції, необхідно, щоб у громадській свідомості корупційні вчинки асоціювались з край негативним явищем як для держави так і для кожного громадянина окремо.

За умови, коли корумповані відносини витісняють морально-етичні відносини між людьми, корупція із соціальної аномалії поступово перетворюється на звичний спосіб розв'язання життєвих проблем, стає нормою поведінки. За таких умов люди ніби «по інерції» вже стають налаштованими на вирішення різних соціальних питань виключно через корупційні дії. Спрацьовують історично усталені норми поведінки в суспільстві, підтверджені народним прислів'ям «не підмажеш - не під'їдеш».

Знаючи про те, що всі дають хабарі, людині дуже важко психологічно перебороти в собі здатність вчинити не так, як робить решта. На правовому рівні громадянин розуміє, що надання хабара є протиправним вчинком, але на рівні психологічному, який зумовлює поведінку, діє за традицією. Підтвердженням того, що подібні симптоми щодо корупції в українському суспільстві, є сталими, засвідчує, наприклад той факт, що Павло Чубинський (1839-1884), автор гімну України «Ще не вмерла України» (1862 р.) у 22-річному віці написав наукову роботу *«Очерк народных юридических обычаев и понятий в Малороссии»*, яку захистив на здобуття ступеня кандидата юридичних наук (правознавства). У своїй праці він згадував про могорич як традиційний засіб вирішення цивільних питань на теренах України [3, с.195]. П. Чубинський, маючи юридичну освіту, був ще й етнографом і фольклористом, добре знав народні звичаї та обряди.

Необхідно також зазначити, що корупція у певній мірі виступає і певним компенсатором, котрий регулює невідповідність оплати праці з професійним навантаженням, зловживанням влади чиновників і ін. До сприятливих передумов корупції можна віднести і нестабільну політичну ситуацію в державі. Як засвідчує практика, часті кадрові зміни штовхають державних службовців на швидке особисте збагачення. Також процвітанню корупції сприяє безкарність корупціонерів. На подібну категорію громадян не можуть впливати ніякі моральні та психологічні перешкоди у вчиненні корупційних злочинів. Відсутність криміналістичних прийомів викриття фактів корупції і безкарність є серйозною перешкодою для ефективної боротьби з корупцією.

Підводячи підсумок зазначимо, що у боротьбі з корупцією має першочергово розглядатися морально-психологічний фактор. Адже навіть найдосконаліший розум, але властивий людині бездуховній, майже завжди надає неправильні орієнтири. Перш за все слід підвищувати загальний рівень культури громадян, формувати правильний алгоритм поведінки, чітке усвідомлення, що вчинення корупційних дій є абсолютно неприйнятним через їх ганебність та сором перед суспільством.

Список бібліографічних посилань

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Гурієвська В.М. Явище корупції як психологічний феномен у системі державного управління в Україні. Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 25 трав. 2018 р.). Київ : НАДУ, 2018. Т. 5. 350 с.
3. Коваленко Є. Павло Чубинський (1839-1884) – відомий вчений-етнограф, автор національного гімну : енергія душі розуму. Питання сучасної науки і права : матеріали XII Всеукраїнської ПЗ5 науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти (23 квітня 2021 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2021. 270 с.

Одержано 19.11.2021